

**Protoiereu mitrofor dr. Maxim Melinti,
Biserica „Acoperământul Maicii Domnului“,
satul Ghidighici, Moldova**

SĂRUTAREA PĂCII: ORIGINI ȘI ACTUALITATE

*„Mila și adevărul s-au întâmpinat,
dreptatea și pacea s-au sărutat“
(Psalmul 84, 11).*

Abstract: *In the Liturgy of the Faithful we hear the words of the deacon, addressed to all believers: “Let us love one another, so that we may confess in one thought!” Archimandrite Kiprian Kern mentions that “in ancient times the kiss of peace was offered not only among clergy, but also among lay people. This act symbolizes a deep inner reconciliation between Christians [...] a common thought and deep spiritual unity”. The present study aims at a foray into the tradition of the Christian Liturgy, from its origins to the present day, in order to understand at what liturgical moment the kiss of peace was given, by whom, how this liturgical act was performed and what significance and importance it had for the spiritual life of Christians, on the one hand; on the other hand, based on the scriptural, patristic and canonical testimonies mentioned, we want to bring this liturgical act up to date and propose the return to its fulfillment by the laity present at the Holy Mass, after a prior catechesis.*

Keywords: *Holy Mass, kissing peace, church tradition, liturgical act, lay people.*

În cadrul Liturghiei credincioșilor auzim cuvintele diaconului, adresate către toți credincioșii: „Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim!“, cuvinte care ne îndeamnă să *dăm unii altora sărutarea păcii*. Arhimandritul Kiprian Kern menționează că „în vechime sărutarea păcii se oferea nu doar între clerici, dar și între laici. Acest act simbolizează o profundă împăcare interioară între creștini [...] un gând comun și unitatea profundă spirituală“¹.

---

1. Киприан (Керн), проф.-архим. *Евхаристия: Из чтений в Православном богословском институте в Париже*. Москва, 1992, p. 206.

La îndemnul diaconului: *Îmbrățișați-vă unul pe altul cu sărutare sfântă!* (până prin secolele IV-V), *Să ne iubim unii pe alții!* (mai târziu), toți participanții la Sfânta Liturghie își dădeau sărutarea păcii, fiecare în rândul treptei sale: preoții cu episcopul și între ei, diaconii cu diaconii, laicii cu laicii. În cazul laicilor, ritualul se săvârșea între vecinii din biserică, astfel încât nu se producea tulburare la slujbă și nici nu lua timp mult. La început, când creștinii stăteau amestecați în biserică, sărutul se dădea și între bărbați și femei. La scurt timp, datorită smintelilor care puteau să apară, bărbații și femeile au fost separați în locaș, sărutul dându-și-l de acum încolo bărbații cu bărbații și femeile cu femeile.

Ca o definiție generală, înțeleg că sărutarea păcii sau a dragostei este un act liturgic, aflat într-o legătură strânsă cu Sfânta Euharistie. Prin sărutul păcii sau al dragostei înțelegem un act liturgic care exprimă unirea/unitatea membrilor Bisericii creștine, care îl iubesc pe Hristos și se iubesc unul pe altul; dar, în același timp, este și o marturisire de credință în Dumnezeu, care este dragoste. Având această calitate de iubire sinceră, fidelă, profundă și necondiționată putem să mărturisim credința prin rostirea Simbolului de credință, să aducem Jertfa cuvântătoare (duhovnicească) și să primim Cinstitul Trup și Sânge al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Acest act liturgic este condiționat de Mântuitorul Hristos, făcând apel la dragoste, iertare, pace și bunăvoință. Căci ne învață să iubim pe Dumnezeu, unii pe alții și pe vrăjmașii noștri, acestea toate cuprinzând, după cum a spus Iisus, toată Legea și prorocii (Matei 22, 40).

Unitatea iubirii între oameni este condiția creștinească a aducerii jertfei nesângeroase și necuvântătoare: *„Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău“* (Matei 5, 23-24).

Această sărutare nevinovată, sfântă și curată, era expresia iubirii din inimi, o atingere binecuvântată, cerească și angelică, în special în vremurile martirilor, pe stadioanele unde erau mâncați de fiare, în închisori și catacombe. Sărutul iubirii nu este doar un simplu simbol liturgic, ci un gest sacramental, o experiență evanghelică. Nu este nu-

mai imaginea iubirii care unește pe credincioși, ci chiar experiența comuniunii reale dintre ei. Este experiența bune înțelegeri și a legăturii dintre credincioși precum și a unirii lor cu Hristos².

Mult timp sărutarea se dădea pe gură. Un aspect destul de șocant pentru omul modern, dar și pentru comunitatea iudaică este faptul ca sărutul păcii se dădea pe gură, fără a avea însă nimic senzual sau necurat în el.

În mediul iudaic și greco-roman se sărutau pe gură doar membrii de familie și prietenii foarte apropiați. Sărutarea creștină pe gură era o practică neconvențională, atestând conștiința puternică a apartenenței la Biserică ca mădulare ale aceluiași Trup al lui Hristos. Sfântul Ioan Gură de Aur justifică sărutarea pe gură:

„Noi suntem templul lui Hristos. De aceea ceea ce sărutăm este intrarea, vestibulul acestui templu. Prin aceste uși Hristos intră în noi – când ne împărtășim. Nu este o cinste oarecare cea pe care gura o primește atunci când primește Trupul Domnului. Acesta este principalul motiv pentru care dăm sărutarea aici“.

Practica sărutării pe gură a supraviețuit mult timp în Biserică. La sfârșitul secolului al XI-lea Sfântul Teofilact al Bulgariei este întrebat de fratele său Dimitrie de ce în Postul Mare sărutarea păcii se dă pe umeri și nu pe gură ca în restul anului, de unde înțelegem că practica curentă era ca clericii să-și dea sărutarea păcii pe gură³.

După secolul al X-lea sărutarea păcii treptat se exclude din rândul laicilor. Nicolae Cabasila, în secolul al XIV-lea, făcând *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, amintind despre *vozglasul*: „Să ne iubim unii pe alții“, nu spune absolut nimic despre sărutare între laici:

„Dar din iubirea noastră unii față de alții, decurge și iubirea față de Dumnezeu, iar de iubirea către Dumnezeu e strâns legată credința desăvârșită și vie în El. De aceea, după ce preotul ne-a adus aminte de porunca iubirii, îndemnându-ne să ne iubim unii pe alții, adaugă îndată datoria marturisirii credinței: «...ca într-un gând să mărturisim...». Iar credincioșii proclamă cu glas tare pe Dumnezeu Care se cuvine să-L

---

2. Pr. Stefanos ANAGNOSTOPOULOS, *Explicarea Dumnezeieștii Liturghii*, Editura Bizantină, București, 2010, p. 282.

3. Pr. Florin BOTEZAN, *Explicarea Sfintei Liturghii*, p. 119 (text pdf).

marturisească, adică pe Sfânta Treime («Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită»)⁴.

Astăzi acest act este exclus definitiv din funcția laicilor. În cazul slujbei în sobor episcopul și preoții, după sărutarea Cinstitelor Daruri și a Sfintei Mese, își dau succesiv sărutul păcii pe umeri, strângându-și mâna dreaptă. Sărutarea se dă de trei ori în numele Sfintei Treimi, cel dintâi spunând: „Hristos în mijlocul nostru”, celălalt răspunde: „Este și va fi”, iar cel dintâi încheie: „Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor”. În perioada pascală salutul se face cu cuvintele: „Hristos a înviat!”, la care celălalt răspunde: „Adevărat a înviat!”.

Am observat, pe-alocuri, nejustificat, că acest act este absent și în altar, în cazul participării unui număr mare de slujitori.

Altă situație este însă atunci când sărutare se dă pentru a doua oară la momentul primirii Sfintei Euharistii, când clericii se sărută cu episcopul sau între ei înainte de a lua Sfântul Trup. Părintele Petru Pruteanu menționează că unele Liturghiere au inserat și aici un dialog între diacon și preot: „Diaconul: *Hristos în mijlocul nostru*. Preotul: *Este și va fi*” (sau invers), dar acesta nu se găsește în edițiile grecești și slavonești și nici nu este potrivit să se spună într-un moment atât de „avansat” ca timp, când peste numai câteva clipe Hristos nu va mai fi doar „între ei”, ci „în ei”. În istoria Liturghiei, formula dată s-a rostit dintotdeauna înainte de Anafora și chiar înainte de Crez. Acum, când deja întreaga sinaxă a „mărturisit cu o gură și cu o inimă” pe Dumnezeu Cel în Treime și „cu îndrăznire L-a chemat pe El ca *Tată*”, dialogul de mai sus pare depășit din perspectiva ascensiunii duhovnicești a Liturghiei. De aceea, în unele locuri, pe parcursul întregului an bisericesc, protosul spune în acest moment: *Hristos a înviat!*, iar celălalt (preot sau diacon) răspunde: *Adevărat a înviat!* Dacă suntem atenți, un astfel de salut preeuharistic este chiar potrivit⁵.

Alt aspect se referă la sărutarea păcii între diaconi. Am observat la liturghia arhierescă săvârșită la greci, la care am coliturghisit

4. SFÂNTUL NICOLAE CABASILĂ, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, c. XXV, București, 1989, p. 66.

5. Ierom. Petru PRUTEANU, *Liturghia Ortodoxă: istorie și actualitate*, ediția a doua, revizuită și completată, Editura Sofia, București, 2013, p. 260.

pe-atunci în calitate de diacon, că în momentul rostirii Crezului, în timp ce preoții dădeau sărutare arhierelui, noi, șase diaconi români și greci, am dat sărutarea unul altuia pe amvon, în naosul bisericii. În tradiția rusească, diaconii își dau îmbrățișare în altar, îndată ce s-a rostit Rugăciunea înainte de Împărtășanie.

Deci, actul liturgic *sărutarea păcii* sau *sărutarea dragostei* vine ca un răspuns la cele trei îndemnuri scripturistice:

1. Îndemnul desăvârșirii: *„Cine se va sui în muntele Domnului? Și cine va sta în locul cel sfânt al Lui? Cel nevinovat cu mâinile și curat cu inima, care n-a luat în deșert sufletul său și nu s-a jurat cu vicleșug aproapei său“* (Psalmul 23, 3-4);

2. Îndemnul împăcării: *„Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău“* (Matei 5, 23-24).

3. Îndemnul dragostei: *„Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuși“* (Luca 10, 27); *„Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții“* (Ioan 13, 34-35); *„Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este! Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească. Și această poruncă avem de la El: cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său“* (I Ioan 4, 20-21).

Aceste îndemnuri sunt realizate prin cele trei acțiuni sau mișcări liturgice, care de fapt se rotesc în jurul sărutării:

1. Pregătirea pentru slujirea duhovnicească (pregătirea aducerii Jertfei) – Preotul rostește rugăciunea *„Nimeni din cei legați cu poște și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ție, Împărate al slavei“*;

2. Împăcarea cu cei din jur (când clericii se închină în fața Sfintei Mese, cer iertare unul de altul și se apleacă către creștini, cerându-le iertare);

3. Exprimarea dragostei față de Dumnezeu și aproapele – Preotul sau diaconul anunță: *„Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim!“*, iar poporul răspunde: *„Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea Cea de o ființă și nedespărțită!“*

Vechiul Testament

În Vechiul Testament, sărutul servește drept semn al smereniei, împăcării și înfrățirii:

1. Isaac și Iacov – Facerea 27, 26-27: „După aceea Isaac, tatăl său, i-a zis: *Apropie-te, fiule, și mă sărută!*„ Atunci s-a apropiat Iacov și l-a sărutat. *Și a simțit Isaac mirosul hainei lui și l-a binecuvântat și a zis: Iată, mirosul fiului meu e ca mirosul unui câmp bogat, pe care l-a binecuvântat Domnul!*“

2. Împăcarea celor doi frați, Isav și Iacov – Facerea 33, 4: „Isav însă a alergat în întâmpinarea lui și l-a îmbrățișat și, cuprinzându-i grumazul, l-a sărutat și au plâns amândoi!“

3. Iosif și frații săi în Egipt – Facerea 45, 15: „După aceea a sărutat pe toți frații săi și a plâns cu ei. După aceasta i-au grăit și frații lui!“

4. Sărutarea se dădea și la ungerea unui rege, așa cum vedem în descrierea întronizării lui Saul – I Regi 10, 1: „Atunci, luând Samuel vasul cel cu untdelemn, a turnat pe capul lui Saul și l-a sărutat, zicând: *Iată Domnul te unge pe tine cârmuitor al moștenirii Sale; vei domni peste poporul Domnului și-l vei izbăvi din mâna vrăjmașilor celor dimprejurul lor. Iată care-ți va fi semnul că Domnul te-a uns rege peste moștenirea Sa!*“

Noul Testament

Hristos ne dă pace, printr-o formă nouă, inedită: „*Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă, nu precum dă lumea vă dau Eu!*“ (Ioan 14, 27).

Pacea însoțită cu dragoste și dăruire, exprimată prin spălarea picioarelor la ultima cina Pascală: „*Deci dacă Eu, Domnul și Învățătorul, v-am spălat vouă picioarele, și voi sunteți datori ca să spălați picioarele unii altora. Că v-am dat vouă pildă, ca, precum v-am făcut Eu vouă, să faceți și voi. Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții!*“ (Ioan 13, 14-15, 34-35).

Pacea (shalom – שלום) este ceea ce oferă ucenicilor Săi îndată după Înviere nu doar ca un salut, dar ca un dar desăvârșit de care se bucură cei care cred în Dumnezeu, Îl iubesc pe El și se iubesc între ei: „*Și fiind seară, în ziua aceea, întâia a săptămânii (duminica), și ușile fiind încuiate, unde erau adunați ucenicii de frica iudeilor, a venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: Pace vouă!*“ (Ioan 20, 19). Această pace vine și ca o îmbrățișare, ca un act de revitalizare a celor ce se îndoiau și se ascundeau după ușile încuiate de frica iudeilor.

Prezența îmbrățișării se regăsește și alte părți ale Noului Testament.

1. Pilda fiului risipitor – Luca 15, 20: „Și, sculându-se, a venit la tatăl său. Și încă departe fiind el, l-a văzut tatăl său și i s-a făcut milă și, alergând, a căzut pe grumazul lui și l-a sărutat“.

2. Hristos în casa fariseului și femeia păcătoasă – Luca 7, 38: „Și, stând la spate, lângă picioarele Lui, plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui, și cu părul capului ei le ștergea. Și săruta picioarele Lui și le ungea cu mir“; Luca 7, 45: „Sărutare nu Mi-ai dat; ea însă de când am intrat, n-a încetat să-Mi sărute picioarele“.

3. Faptele Apostolilor 20, 37: „Și mare jale i-a cuprins pe toți și, căzând pe grumazul lui Pavel, îl sărutau“.

4. Epistole Pauline: „Îmbrățișați-vă unii pe alții cu sărutare sfântă“ (Romani 16, 16; I Corinteni 16, 20; II Corinteni 13, 12; I Tesaloniceni 5, 26).

5. Epistola lui Petru – I Petru 5, 16: „Îmbrățișați-vă unii pe alții cu sărutare sfântă“.

Mărturii la Scriitori Bisericești și la Sfinți Părinți

Prima mărturie clară despre sărutarea păcii ca parte a liturghiei o găsim la Sf. Iustin Martirul și Filosoful, în Apologia I: „Încetând rugăciunile, noi ne îmbrățișăm unii pe alții cu sărutarea păcii“⁶.

Origen (sec. II-III) consemna obiceiul observat la încheierea rugăciunii, când credincioșii își dădeau sărutarea păcii, numită de Tertulian (sec. II-III) „pecetea rugăciunii“ (De oratione, 18), adică autentificare a unei rugăciuni adevărate⁷.

De asemenea, Sfântul Ioan Gură de Aur îndemna, într-una din scrierile sale: „Să ne amintim iubiților de sărutările sfinte și de îmbrățișarea tremurândă pe care ne-o dăm între noi în timpul Sfintei Liturghii, care ne unește sufletele, făcând din noi un singur trup“.

Sfântul Chiril al Ierusalimului, în *Catehezele* sale, învăța:

---

6. *Apologeți de limba greacă*, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești“, vol. 2, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1980, p. 71.

7. Pr. F. BOTEZAN, *Explicarea Sfintei Liturghii*, pp. 118-119.

„Apoi diaconul strigă: «Primiți-vă unul pe altul și să ne sărutăm unul pe altul». Să nu-ți închipui că sărutarea aceasta este o sărutare obișnuită, din acelea ce-și dau prietenii pe stradă sau în piață. Sărutarea aceasta nu este la fel cu acelea. Sărutarea aceasta unește sufletele unele cu altele și îndepărtează din ele orice vrăjmășie. Sărutarea aceasta este deci semn al unirii sufletelor și al izgonirii oricărei vrăjmășii. Pentru aceasta Hristos spune: «De-ți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău la altar și mergi mai întâi de te împacă cu fratele tău, și atunci, venind, adu darul tău». Sărutarea este deci împăcare; pentru aceasta e sfântă. În altă parte fericitul Pavel strigă zicând: «Îmbrățișați-vă unul pe altul cu sărutare sfântă»; iar Petru: «Cu sărutarea dragostei»⁸.

Sărutarea în mijlocul catehumenilor

Sfântul Ipolit al Romei, considerat autorul scrierii *Tradiția Apostolică*, vorbind despre catehumeni sau candidații la botez, avertizează că după încheierea rugăciunilor aceștia nu au dreptul să-și dea unul altuia sărutul păcii, deoarece sărutul lor nu este încă sfânt. Or sfințenia vine ca urmare a căinței și a botezului.

Și iată că prima sărutare se oferă celui botezat de către episcop, care oficiază Taina Sfântului Botez:

„Apoi, turnând din uleiul acțiunii de mulțumire în propria mână și punându-l pe capul persoanei, el va spune: Te ung cu uleiul sfânt în Domnul Tatăl Atotputernic și în Isus Christos și în Duhul Sfânt. Și după ce l-a însemnat pe frunte, el îi va da sărutul păcii spunând: Domnul (să fie) cu tine. Iar cel care a fost însemnat va spune: Și cu Duhul Tău. El (episcopul) va face la fel cu fiecare. Iar după aceea se vor ruga, de acum înainte, împreună cu tot poporul; căci nu te poți ruga cu toți credincioșii până nu ai obținut toate acestea. Iar când se vor ruga, vor oferi sărutul păcii“.

Tot în *Tradiția Apostolică* găsim o mențiune importantă despre modul cum se dădea sărutul păcii între laici, creștini prezența la Liturghie: „Credincioșii să-și dea sărutul păcii reciproc, bărbații cu bărbații și femeile cu femeile; dar bărbații nu vor da sărutul păcii femeilor“.

---

8. SFÂNTUL CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze*, București Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003, pp. 359-360.

Sfintele Canoane

Nu există nici un canon aprobat de vreun Sinod Ecumenic sau local, sau de un Sfânt Părinte, care ar institui sau ar opri rânduiala sărutării.

Unica referință canonică care amintește despre acest act liturgic este *Canonul 9* al lui Timotei al Alexandriei († 385), care face explicații vis-à-vis de participarea ereticilor la Liturghia Creștinilor, amintind aici despre sărutare:

„Întrebare: Oare se cuvine clericului a se ruga fiind de față arieni sau alți eretici și nu-i va strica în cazul când se va ruga sau va aduce jertfa în prezența lor?

Răspuns: La dumnezeiasca aducere, diaconul strigă mai înainte de sărutare: «Cei neîmpărtășiți (chemăți) ieșiți»; deci nu li se cuvine a fi de față, fără numai de făgăduiesc a se pocăi și a fugi de eres”⁹.

Sărutare la hirotonia întru episcop și întru preot

Hirotonia unui episcop:

1. *Tradiția Apostolică*: „Și când a fost făcut episcop, toți să-i dea pace sărutându-l și îmbrățișându-l că s-a făcut vrednic de aceasta”¹⁰.

2. *Euchologhion* bizantin: *Barberini gr. 336*: „Iar după „Amin” patriarhul ridică Evanghelia și o pune pe Sfânta Masă. Și apoi pune pe cel hirotonit omoforul și-l îmbrățișează el însuși și toți episcopii”¹¹.

3. *Constituțiile Sfinților Apostoli prin Clement*: „Iar dimineață să fie întronizat de ceilalți episcopi în locul care-l distinge (ca episcop) și toți să-l sărute cu sărutarea în Domnul”¹².

Hirotonia unui prezbiter:

1. *Euchologhion* bizantin: *Barberini gr. 336*: „Și după „Amin” îi poartă orarul de pe spate în față și-l îmbracă în felonul lui și dându-i iubire (sărutare), îl pune împreună cu ceilalți prezbiteri”¹³.

---

9. Arhid. Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, note și comentarii, Sibiu, 1993, p. 400

10. Diac. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, I, Canonul Apostolic al primelor secole, Editura Deisis, Sibiu, p. 574.

11. Diac. I. I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, I., p. 981.

12. Diac. I. I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, I., p. 739.

13. Diac. I. I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*, I., p. 982.

Sărutarea pascală

Din noaptea Învierii până la Odovania praznicului, *Tipicul Bisericesc* poruncește că în momentul sărutării păcii, clericii, în loc de cuvintele: „Hristos în mijlocul nostru!“ să se salute cu salutul pascal: „Hristos a înviat!“, la care, celălalt slujitor va răspunde: „Adevărat a înviat!“

Aș dori să reamintesc și un alt obicei, numit **Hristosovanie** (*Христосоваться*), un obicei pascal care se găsește la ortodocșii slavi, prin care se face schimbare întreită de sărut, ca semn de bucurie a sărbătorii Învierii Domnului, zicând unul altuia: „Hristos a înviat! Adevărat a înviat!“

Din fericire, menționează părintele Florin Botezan, oferirea sărutării păcii între laici nu a dispărut cu totul în Ortodoxie. În cazul țării noastre, avem mărturii despre practicarea sărutului păcii în unele biserici din Transilvania într-o formă specifică: sărutarea mâinilor credincioșilor mai în vârstă de către cei mai tineri, urmată de îmbrățișarea lor, bărbați cu bărbați și femei cu femei. Aceeași practică se întâlnește și la sud de Carpați.

Spre final, am atașat textul unei rugăciuni, pe care am găsit-o în *Liturghierul Bisericii Ortodoxe Ruse de rit vechi*, din anul 1627¹⁴, tipărit de altfel până la reforma liturgică a patriarhului rus Nikon. Textul acestei rugăciuni este așezat după rostirea cuvintelor: *Iubite-voi Doamne...* și înainte de sărutarea Sfințelor Vase:

Молитва перед целованием

„Господи Исусе Христе Боже наш, любви Творче и благим Дателю, давай нам рабом Твоим любить друг друга, якоже ты нас возлюби, да единою любовью уединени суще, Тебе молимся, и хвалу Тебе возсылаем, и причастимся святых и пречистых Ти тайн, яко Ты если люби наша, и тебе славу возсылаем, со безначальным Ти отцем, и с Пресвятым и Благим и Животворящим Ти духом, ныне и присно и вовеки веком, аминь“.

Rugăciunea înainte de sărutare

„Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, Creatorul dragostei și Dătătorul bunătăților, Cel ce ai dăruit robilor Tăi de a iubi unul pe altul, precum Tu ne-ai iubit, unește-ne pe noi cu legătura dragostei, Te rugăm

---

14. *Служебник*, 1627.

și Ție laudă înălțăm, și să ne împărtășim cu cinstitele și preacuratele Tale Taine, că Tu ești dragostea noastră, și Ție slavă înălțăm, cu Cel fără de început al Tău Părinte, și cu Preasfântul și Bunul și de-viață Făcătorul Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, amin“.

Concluzii și recomandări

Faptul că nu există vreun canon sau vreo hotărâre oficială a Sfântului Sinod care să interzică sărutarea păcii printre laici, demonstrează că de fapt nu există nici un impediment canonic pentru săvârșirea acestui act liturgic.

Consider a fi important ca în Biserica Ortodoxă să revină acest act liturgic, însoțit prealabil de unele dispoziții ale ierarhilor și cateheze din partea clerului. Or, vorbind la trecut despre catehumeni și catehizare, sărutarea păcii și îmbrățișarea frățească, riscăm să transformăm Biserica în Muzeu de Antichități, pentru că Liturghia de-alungul veacurilor s-a dezbrăcat de principii fundamentale ale comunității creștine din Ierusalim:

„Și stăruiau în învățătura apostolilor și în împărtășire, în frângerea pâinii și în rugăciuni. Și tot sufletul era cuprins de teamă, căci multe minuni și semne se făceau în Ierusalim prin apostoli, și mare frică îi stăpânea pe toți. Iar toți cei ce credeau erau laolaltă și aveau toate de obște. Și își vindeau bunurile și averile și le împărțeau tuturor, după cum avea nevoie fiecare. Și în fiecare zi, stăruiau într-un cuget în templu și, frângând pâinea în casă, luau împreună hrana întru bucurie și întru curăția inimii. Lăudând pe Dumnezeu și având har la tot poporul. Iar Domnul adăuga zilnic Bisericii pe cei ce se mântuiau“ (Faptele Apostolilor 2, 42-47).

Comisia liturgică ar trebui să analizeze texte ale rugăciunii sărutării din alte rituri și liturghiere vechi slave și să includă în ediția nouă a Liturghierului acest moment liturgic pentru mirenii prezenți la slujba Sinteii Liturghii.

În privința clerului, e nevoie să fie uniformizată rânduiala în așa fel ca toți slujitorii altarului să dea sărutare ori pe obraz, ori pe umeri. Acolo unde activează un singur preot, acesta poate să dea sărutare paraclisierului și celor de la strană.